

Lathund för checklista i projekt Ursprung av Primäringredienser i butiker- SILK

I. Inledning

Den första april 2020 trädde en ny Genomförandeförordning i kraft med bestämmelser för att ange ursprungsland eller härkomstplats för den primära ingrediensen i ett livsmedel. Den skapades för att det i artikel 26.8 i informationsförordning (EU) nr 1169/2011 står att kommissionen ska tillämpa genomförandeakter avseende ursprung av primära ingredienser.

Enligt den nya Genomförandeförordningen ska ursprung för primäringredienser anges i märkningen om ursprung för livsmedlet anges och dessa inte har samma ursprung.

Men att ange ursprung på ett livsmedel är inte alltid obligatoriskt. För några livsmedel som kött, mjölk, fisk är ursprung obligatorisk, men för andra livsmedel är den obligatorisk bara om konsumenten skulle kunna bli vilseledd när informationen saknas. Se artikel 26 i förordning 1169/2011.

Ibland anger företag ursprung på livsmedel på ett sätt som inte är så tydligt och konsumenter kan därmed vilseledas. Symboler på en förpackning kan få konsumenter att tro att livsmedlet kommer från ett visst land. Exempelvis; på en tomatsåsförpackning kan en grön-vit-röd vimpel vilseleda konsumenter till att tro att tomatsåsen kommer från Italien. På samma sätt kan en chokladkaka med en illustration av ”Onkel Sam” klädd i vitt och rött förväntas komma från USA. Därför har kommissionen tydliggjort i Genomförandeförordningen att om ursprung på ett livsmedel anges genom förklaringar, illustrationer, symboler eller begrepp som avser platser eller geografiska områden ska artikel 26 i informationsförordningen tillämpas och därmed också Genomförordningen.

Enligt definitionen ska en vara som är helt framställd i ett enda land eller territorium anses ha sitt ursprung i det landet eller territoriet. Se artikel 60 i förordning (EU) nr 952/2013.

Definitionen av härkomstplats finns i artikel 2 punkt 2 g i förordning (EU) 1169/2011. Härkomstplats är en plats företaget anger att ett livsmedel kommer från och som inte är ett land. Det kan vara en region i ett land eller ett område som helt eller delvis täcker in flera länder.

Eftersom dessa regler är helt nya skapades ett projekt i samarbete med Miljösamverkan i Stockholms län. Syftet är att öka kunskaper hos livsmedelsinspektörerna och kontrollera om ursprungsmärkning av primära ingredienser (PI) på förpackade produkter är korrekta.

För att förenkla i projektbeskrivningen ska vi skriva ursprung istället för ”ursprungsland eller härkomstplats”.

Mellan 9 augusti och 8 oktober 2021 ska vi börja kontrollera produkter i butiker. Vi rekommenderar alla som ska vara med i projektet att läsa följande dokument:

- Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2018/775. Härmed kallad ”Genomförandeförordning”.
- Tillkännagivande från Kommissionens om tillämpningen av bestämmelserna i artikel 26.3 i förordning (EU) nr 1169/2011. Härmed kallad ”Frågor och svar från Kommissionen”.
- Artikel 26 i förordningen (EU) 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna

Alla dokument finns på hemsidan för Miljösamverkan i Stockholms län.

Syfte med denna lathund är inte att upprepa information som redan finns i dessa dokument. Lathunden ska användas som en guide till checklisten.

Projektet består av två faser:

- a) Kontroll av livsmedel i butik. Inspektörerna ska använda checklisten ”Checklista ursprung PI - SILK”
- b) Verifiering med huvudkontor. Detta innebär kontroll av företag som ansvarar för märkning av det livsmedlet som kontrollerades i butik.

Planen är att utföra fas 1 och 2 under hösten 2021.

II. Checklista

I början av checklisten ska inspektören notera:

Namn på verksamheten, organisationsnummer, handläggarens namn och e-post, datum, kommun och namn på personal som var närvarande vid kontrollen.

Denna information är viktig för att projektgruppen vid behov ska kunna kommunicera med inspektören som utförde kontrollen

1. Granskad produkt:

I butiken, välj ett förpackat livsmedel. Produkten ska ha ursprungsmärkning på förpackningen. Det vill säga, du som inspektör ska bedöma att denna produkt har någon information som skulle kunna utgöra ett påstående om ursprunget för livsmedlet. Läs punkt 2 i ”Frågor och svar från Kommissionen” om du behöver hjälp att bedöma om livsmedlet har uppgift om ursprung på förpackningen.

Viktig: Reglerna gäller inte för Skyddad Geografisk Ursprung, ekologiska livsmedel med EU-lövet och vedertagna beteckningar.

I checklisten ska nedan information finnas med:

Beteckning (ej fantasinamn). Beteckningen finns normalt på baksidan av förpackningen. Till exempel: på en sida av en flaska står det ”Coca-cola”. På andra sidan står beteckningen ”kolsyrad läskedryck med colasmak”. Blanda inte ihop dem.

Varumärke: Ofta är det företagsnamn. Det behövs för att hjälpa till att identifiera produkten. Det finns några företag som har flera varumärken. Till exempel Lidl Sverige AB.

Batch och / eller bäst före: Det brukar stå stämplat på förpackningen. Om livsmedlet har båda uppgifterna ska båda noteras i checklistan. Det behövs för att identifiera produkten vid kontroll av huvudkontoret.

Namn och adress till företaget som ansvarar för märkning: Denna information är väldigt viktig. Vi behöver den för att kunna skicka den ifyllda checklistan till rätt kontrollmyndighet för att kontrollera huvudkontoret. Skriv hela adressen i checklistan.

EAN eller Barcodenummer: Det är det nummer som finns under streckkoden. Det är det lättaste sättet för företag att identifiera produkten. Tillsammans med batch och bäst före uppgifter kan företag identifiera produkten. Skriv hela numret i checklistan.

2. Livsmedlets ursprung

Här ska du skriva på vilket sätt företaget anger ursprung för livsmedlet. Kom ihåg att du ska välja ett livsmedel som du bedömer har en uppgift om ursprunget på förpackningen.

Några livsmedel har denna information på etiketten: Producerad i xxx eller Produkt från xxx, Made in xxx, Ursprung xxx, Framställd i xxx,

Viktig: Producerad av, Tillverkad av eller Förpackad av anger inte ursprung. Läs punkt 2.4.2 i ”Frågor och svar från Kommissionen”.

För andra livsmedel ska du bedöma om uppgifter som finns på förpackningen anger ursprung för livsmedlet eller inte. Till exempel: en nationell symbol, färgerna på en flagga, kartor som hänvisar till ett visst geografiskt territorium, bilder från en viss plats som är allmänt känd, kända nationella monument, landskap eller personer kan också uppfattas som en uppgift om ett livsmedels ursprung av konsumenterna.

Gör en bedömning av hela förpackningen. Läs ”Frågor och svar från Kommissionen” och artikel 26 i informationsförordning 1169/2011 för att stödja dig i bedömningen.

Viktig: Små flaggor som finns när företag anger olika språk är inte information om ursprung.

3. Identifiera primär ingrediens (er).

I denna punkt ska vi identifiera den eller de primära ingredienserna. Observera att ett livsmedel kan ha flera primära ingredienser.

Per definition finns det två sätt att identifiera en primär ingrediens:

- a) ett kvantitativt kriterium, enligt vilket ingrediensen ska utgöra mer än 50 % av livsmedlet, och
- b) ett kvalitativt kriterium, enligt vilket konsumenterna vanligtvis ska förknippa ingrediensen med livsmedlets beteckning.

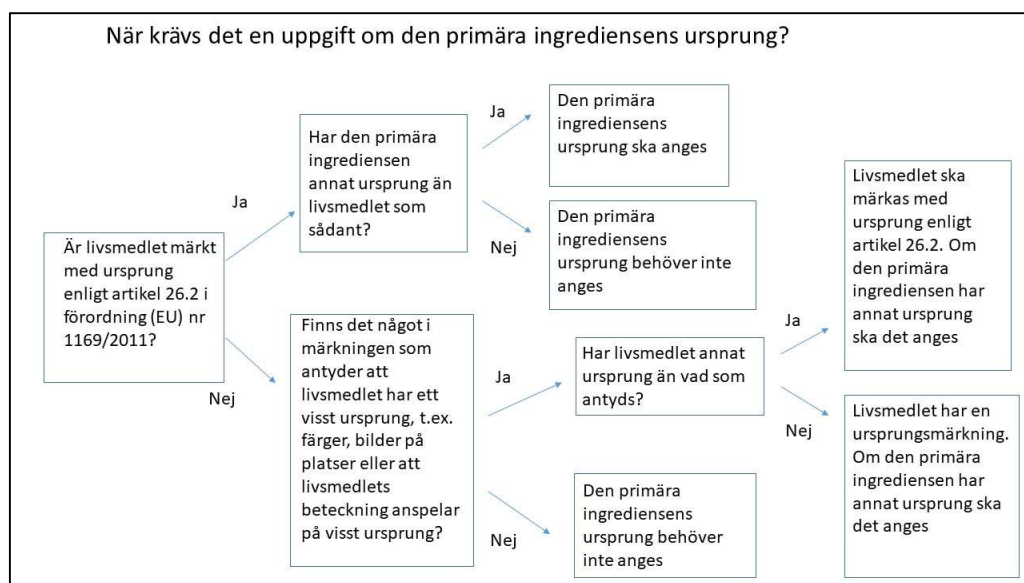
Kan PI identifieras? På några livsmedel kan man inte identifiera primära ingredienser. Det sker om ingen av ingredienserna utgör mer än 50% av livsmedlet och inga av dem förknippas med beteckningen. Då har livsmedel inga PI. Om livsmedlet inte har några PI ska vi avsluta kontrollen.

Om du inte kan identifiera den primära ingrediensen ska du avsluta kontrollen eller välja ett annat livsmedel. Om svaret är JA, fortsätter du till nästa fråga.

Hur kan PI identifieras? Bocka en av de två alternativen.

Vilken eller vilka ingredienser är PI enligt företaget? Här ska man skriva vilka primära ingredienser företaget har angett. Till exempel; på en Marabou choklad med hasselnöt anges ”Cocoa: non EU, Hazelnöt: non EU”. Företaget anger två primära ingredienser. Skriv det i checklistan.

Vilken eller vilka ingredienser ska vara PI enligt dig? Här skriver du ingredienser som är primära ingredienser enligt dig. Det kan hända att du anser fler ingredienser vara PI än vad företaget har angett. Bedömer du att företaget har angett rätt skriv bara ordet ”samma”. Se bild 1. för att hjälpa dig i bedömningen.

**Bild 1. Bedömning av när det krävs ursprungsinformation på primära ingredienser.
Från Livstecknet.**

4. Ursprung för primär ingrediens (er)

Nu när de primära ingredienserna identifierats, ska vi gå igenom deras ursprung.

Anger företaget ursprung för PI? Om företaget anger ursprung för PI, bocka JA och fortsätt till punkt 5 i checklistan ”Anges ursprung för primär ingrediens (er) korrekt?”

Om företaget inte anger ursprung, bocka i NEJ och fortsätt till nästa fråga.

Om NEJ, är det troligt att PI har samma ursprung som livsmedlet? I det fall då PI har samma ursprung som livsmedlet behöver företaget inte ange ursprung för den eller de primära ingredienserna. Avsluta kontrollen. När du rapporterar det till oss kommer vi att skicka denna information till den kontrollmyndigheten som kontrollerar företaget med ansvar för märkning av livsmedlet. De kan verifiera ingrediensernas ursprung och därmed bedöma om det krävs att företaget anger ursprung eller inte.

5. Anges ursprung för primär ingrediens (er) korrekt?

Hittills har vi identifierat livsmedlets ursprung och identifierat den eller de primära ingredienserna samt deras ursprung. På punkt 5 ska vi kontrollera om informationen anges på rätt sätt.

Enligt artikel 2 i Genomförandeförordningen ska information om ursprung om primära ingredienser anges på två sätt:

- a) Genom hänvisning till en av de sex regioner eller
 - i. ”EU”, ”icke-EU” eller ”EU och icke-EU”.
 - ii. En region eller geografiskt område som ligger i flera medlemsstater eller i tredjeländer, om den/det definieras som sådan/sådant i internationell rätt eller lätt kan förstås av normalt informerade genomsnittskonsumenter.
 - iii. FAO-område, hav eller sötvatten som definieras som sådant i internationell rätt eller lätt kan förstås av normalt informerade genomsnittskonsumenter.
 - iv. Ett land i EU eller utanför EU.
 - v. En region eller geografiskt område i en medlemsstat eller i ett tredjeland som lätt kan förstås av normalt informerade genomsnittskonsumenter.
 - vi. Ursprungsland eller härkomstplats i enlighet med de särskilda unionsbestämmelser som är tillämpliga på den eller de primära ingredienserna som sådana.
- b) Genom en förklaring. Till ex. (Den primära ingrediensens namn) har inte sitt ursprung i (livsmedlets ursprungsland eller härkomstplats) eller en liknande formulering.

I dokument ”Frågor och svar från Kommissionen” på punkt 4.1 står det att företag inte får blanda två av dessa sex geografiska områden. Exempel på hur företag inte får ange ursprung för PI: Sverige och icke EU, då blandar man kategori i) och kategori iv).

Notera att skillnaden mellan kategori ii) och v) är att i kategori ii) ligger regioner i flera länder och i kategori v) ska regionen vara i ett land. I bägge kategorierna får man ange medlemsstat eller tredjeländ.

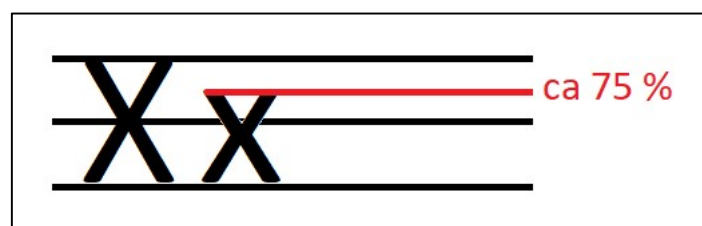
Kontroll av ursprung av primära ingredienser är väldigt nytt. Det finns inte mycket information om hur man ska ange ursprung för PI, särskilt när kategorier blandas. Det har heller inte diskuterats brett. Den informationen som finns hittas i "Frågor och svar från Kommissionen" och där anges det att företag inte ska blanda två kategorier.

Kombinerar företag två olika kategorier eller anger PI ursprung på olika sätt? T.ex. "EU och Schweiz" eller "Från Avaka öken". Här kan man skriva en avvikelse om svaret är JA. Om företaget som du kontrollerar inte ansvarar för märkningen av denna produkt ska inte samma lagstöd användas. Använd artikel 8.3 i informationsförordning 1169/2011 istället. Se punkt 3 **Avsluta kontrollen och Avvikelse**. Om det företag som du kontrollerar ansvarar för märkningen kan du använda som lagstöd artikel 2 i 2018/775.

6. Är märkning av ursprung för primär ingrediens (er) korrekt?

Slutligen ska vi kontrollera om märkningen är korrekt. I Genomförandeförordningen finns det några regler för hur ursprung av primär ingrediens ska skrivas på förpackningen

Är x-höjden minst 75 % av uppgiften om livsmedelsursprung? Det vill säga, storlek på bokstäverna som anger ursprung på primär ingrediens ska vara minst 75 % av den information (bild, symbol eller text) som anger ursprung på livsmedlet. Det är svårt att mäta höjden på x på en förpackning. Kan man mäta det ska man göra detta annars ska man uppskatta. Om det blir ca 75% är det OK. Viktigast är att det går att läsa tydligt.

Anges ursprung för PI i samma synfält som ursprung av livsmedlet? Uppgifter om ursprung för primär ingrediens ska vara i samma synfält som ursprung för livsmedlet. Definitionen på synfält finns i artikel 2.2 punkt k i informationsförordning 1169/2011.

synfält: samtliga ytor på en förpackning som kan läsas ur en och samma synvinkel.

Det största problemet är när förpackningen är rund, men definitionen kan hjälpa er att göra en bedömning.

Tips: Håll förpackningen framför dig på ett sätt så att du kan läsa informationen om livsmedlets ursprung. Vänd förpackningen på olika sätt för att se PI ursprung. Om du fortfarande kan läsa livsmedlets ursprung är det OK. Testa från olika synvinklar.

Anges ursprung för PI varje gång ursprung av livsmedlet anges? Det är väldigt vanligt att företag upprepar information på olika sidor av förpackningen. I de fall då företaget upprepar information om livsmedelsursprung SKA informationen om ursprung på primär ingrediens också upprepas och x höjden ska vara minst 75% på alla ställen.

Avvikelse: Här kan man skriva en avvikelse om svaret är NEJ på någon av dessa frågor. Om företaget som du kontrollerar inte ansvarar för märkning av denna produkt ska inte samma lagstöd användas. Använd artikel 8.3 i informationsförordning 1169/2011 istället. Se punkt 3 **Avsluta kontrollen och Avvikelse.** Om det företag som du kontrollerar ansvarar för märkning kan du som lagstöd använda artikel 3 i 2018/775.

III. Avsluta kontrollen och avvikelse

Nu har vi kommit till slutet av kontrollen. Har du hittat några avvikelser, men företaget som du kontrollerar inte ansvarar för märkning av denna produkt ska du som lagstöd använda artikel 8.3 i förordning 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna. Se nedan:

”3. Livsmedelsföretagare som inte påverkar livsmedelsinformationen ska inte tillhandahålla livsmedel som de, på grundval av den information som de besitter i egenskap av fackmän, vet eller förmodar inte uppfyller tillämplig lagstiftning om livsmedelsinformation och krav i tillämpliga nationella bestämmelser.”

När man beskriver avvikelserna ska man referera till ”Genomförandeförordning” och då kan man använda respektive artikel i Genomförandeförordning som en förklaring till varför det blev en avvikelse.

Checklistan ska rapporteras digitalt på Miljösamverkans hemsida. Där finns det plats för att skicka in bilder på förpackningen om du har tagit det.

Stort tack för att du är med i projektet!

Vänligen

Projektgruppen:

Victor Munoz – victor.munoz@solna.se

Mathias Blomqvist – mathias.blomqvist@sodertalje.se